HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר רבי אומר °[א]אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: **גמ'** אמר רבא [ב]והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור [א]אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דיבור היכי דמי [ב][ג]כדי שאילת תלמיד לרב מאה טובא הוו אמר ליה [ד]כל חד וחד בתוך כדי דיבור של חבירו: [ג]רבי עקיבא אומר לא בא שלישי כו' ומה שנים כו': אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה הרוג יציל כשהרגו מאחוריו נרבע יציל כשרבעו מאחוריו הורג ורובע יצילו אישתיק כי אתא לקמיה דרבא אמר ליה [1]יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר: [ז]אמר רבי יוסי במה דברים אמורים וכו' מה יעשו שני אחים כו': היכי אמרינן להו אמר רבא [ה]הכי אמרי' להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו אי אמרי לאסהודי אתו נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אי אמרי למיחזי אתו [ט][י]מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אומר [י]הלכה כרבי:

מתני'

בדיני נפשות. דכתיב [ז]והצילו העדה ומהדרינן לזכותא: **אחד דיני ממונות.** נמי עדותן בטלה: **בזמן שהתרו בהן.** ובדיני נפשות כי אמרינן בטלה בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתרין בעוברי עבירה: **אבל אם לא התרו בהן.** ולא כוונו להיות עדים בדבר לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן השוק באחד שהרג את הנפש: **גמ' והוא שהעידו כולן בתוך כדי דיבור.** התם קאמרה מתני' מאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כתות לכל דבר: **וכל אחד ואחד.** התחיל להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של חבירו: **הרוג יציל.** לרבי יוסי דאמר אף בלא התרו שלא נתכוין להעיד הוא מציל את הנדון מפני קורבה הרוג נמי יציל את הנדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו: **כשהרגו מאחוריו.** מתקיימין כל המקראות שמחייבין את הרוצח ליהרג: **יקום דבר.** כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים דהיינו העדים אבל לא בעושי הדבר: **היכי אמרינן להו.** לקרוב ופסול למבדקינהו אם מתחלה לעדות נתכוונו:

אמר רבי [א] יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות. פי' הקונטרס משום דכתיב והצילו העדה דמצוה לבטל העדות בקל כדי להציל הנפש וקשה לפירושו דא"כ דיני ממונות נילף מינייהו דהא כתיב משפט אחד יהיה לכם ועוד דבדיני ממונות נמי כתיב ע"פ שנים או ע"פ שלשה ונקיש ג' לב' לכך פירש ר"י דבדיני נפשות שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכלום הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי אבל בדיני ממונות דבשנים נמי כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה לכך [ה][שלשה] נמי נמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר עדים: **אמר** רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור. [פ"ה] ובהא קאמרה מתניתין דמאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן שתי כתי עדים לכל דבר משמע דקאי אף לענין קרוב או פסול וקשה דהא משמע בסמוך דלענין דין דקרוב או פסול אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי דיבור אלא [ט]בראיית מעשה גמרה עדותן אף כי העידו אחר תוך כדי דיבור דקאמר הרוג יציל לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים זוממין דקאמר עד שיזומו כולם ובהא קאמר דוקא כי העידו כולם בתוך כדי דיבור דזה הוי עדות אחד ובעינן עד שיזומו כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור א"כ הוי שתי כתות ולא בעינן עד שיזומו כולם ° אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה וא"ת מ"ש ויש לומר שנא ושנא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת וא"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בבת אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא בא עדותן אלא כשיעידו בבית דין וכיון דלא העידו בבת אחת רק לאחר כדי דיבור לא חשבינן כחד עדות כן נראה למשי"ח: [י]**אלא** מעתה הרוג יציל. פירוש שהוא בעל דין אי נמי מפני שהוא שונא ושונא פסול לעדות [ועיין תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו' באריכות]: **נרבע** יציל. מפני שהוא שונא של רובעו בעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש ליישב דמנרבע לרצונו פריך דבהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם דהיינו ברצון והכי פריך יציל הנרבע אפילו יש עדים הרבה בדבר ולא מפני ששונאו כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא [י]קרוב לעצמו וקשה דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהני מילי כי ליכא סהדותא מעלמא דרבעו לרצונו וליכא סהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אצל עצמו אבל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו צריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף בכור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוב לרובע יציל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל[ל]: **היכי אמרינן להו.** קאי אדיני ממונות בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחזי אנן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו אלא פריך בדיני ממונות דליכא התראה:

לאסהודי אתיתו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתינן ופירש רבינו חיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אתיתו או למיחזי אתיתו בלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אתינו בלא הפסולים אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל אי אמרי לאסהודי אתינו עם הפסולין הוי עדותן בטילה ומכל מקום תימה קצת היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אתינן כדי לבטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסברא [ב]דכיון דבאין לבית דין עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופן על תחלתן:

שמואל אומר הלכה כרבי יוסי. קשה היאך מלינו ידינו ורגלינו כשנותנין גט שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל והאי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין וטעם דפרישית לעיל [ג]גבי עדות נפשות שייך נמי בגט וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חששא אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שכבר העיד אחיו בב"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים [ד]נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בעינן תוך כדי דיבור:

היו

מסורת הש"ס

א) [שבועות לב. ע"ש], ב) [שבועות לב. ע"ש נזיר כ: נדרים פז. ב"ק עג: ב"ב קכט:], ג) צ"ל א"ר יוסי וכו' מהר"ס, ד) צ"ל רבי אומר וכו'. מהר"ס, ה) צ"ל עדותן מתקיימת. מהר"ס, ו) מה יעשו כו' פיסקא בפ"ע. מהר"ס, ז) [במדבר לה], ח) גירסת מהר"ס, ט) גי' רש"א דראיית מעשה גרמה, י) זה הדיבור וד"ה נרבע הד"א. מהר"ס, כ) גי' מהר"ס רשע ופסול לעדות ומיהו קשה כו' אמר רבא כו' מפני שאדם קרוב אצל עצמו וי"ל, ל) [ועי' תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו'],

◆

תורה אור השלם

1. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

◆

גליון הש"ס

גמ' אחד דיני ממונות. עי' שבועות דף לה ע"א תוד"ה או: תום' ד"ה אמר רבא וכו' אבל לענין נמצא כו'. עי' סנהדרין לא ע"א תוד"ה שב"ש:

◆

מוסף רש"י

מבר נפחא. ר' יוחנן דמקרי בר נפחא בכולא הש"ס, כמו (ב"מ פה:) מאן עייל בר נפחא, נראה למורי דאביו של ר' יוחנן הוי נפחא ולהכי מקרי בר נפחא, ואית דמפרשי בר נפחא על שם יופיו (סנהדרין צו.). **בריבי אומר.** לא ידעינן מנו, אלא אחד גדול בדורו היה ועל שם כך נקרא בריבי, כדאשכחן בכילד מעברין בערובין (נג.) אמר ר' אושעיא ברבי, ובפ"ב (חולין כח.) ר' אלעזר הקפר ברבי (חולין יא:). **הרגו.** קודם שהוזמו, אין נהרגין. דכתיב כאשר זמם, ולא כאשר עשה (שם, וכ"ה לעיל ב: ודברים יט יט). **שאין עונשין מן הדין.** מדין קל וחומר, דיני ממונות ומלות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למ"ד מק"ו, אבל לא אזהרות ועונשין (חגיגה יא:). **שאין מזהירין מן הדין,** מקל וחומר, אם על בת אביו שלא בת אמו הזהיר, על בת אביו ואמו לא כל שכן (יבמות כב:) אף על פי שאדם דן קל וחומר מעצמו, אינה אזהרה ללאו (פסחים כד.). **תלמוד לומר רשע רשע.** כתיב בדיני נפשות (במדבר לה) אשר הוא רשע למות, וכתיב בחייבי מלקות (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע (סנהדרין לג:). **אם לא הרגתי עד זומם.** שלא הוזם אלא הוא לבדו (חגיגה טז:). **עד שיהרג הנדון.** קודם הזמה ואחר כך הוזמו, שהיו דורשין נפש בנפש האמור בעדים זוממין, אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו ועדיין אחיו קיים, ולמה נאמר נפש בנפש, שאין נהרגים עד שיגמר הדין של נידון קודם שהוזמו (שם). **ואין לוקין.** אם העידוהו שחייב מלקות, **עד שיזומו שניהם.** יליף לה מקראי והנה עד שקר העד ואמר מר (סוטה ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים (שם). **אלא בפני שמעון.** שאם יטעה ילמדהו (שם). **לא בא השלישי להקל כו'.** דממשמע שנאמר על פי שנים עדים, כל שכן שלשה, למה נאמר או שלשה עדים, אלא להחמיר עליו ליתן חומר בעדי שקר, ששלישי זה אע"פ שלא היה זה נידון על פיו למיתה, שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי היה נידון, אפילו הכי עשה הכתוב את דינו כיוצא באלו, שאם הוזמו יהרג אף השלישי מפני שניטפל לעוברי עבירה (סנהדרין ט.). **על אחת כמה וכמה כו'.** דקי"ל מדה טובה מרובה ממדת פורענות, הלכך קל וחומר הוא (שם). [ע"כ שייך לעמ' קודם] **כדי שאילת תלמיד לרב.** שלום עליך רבי כדאמרינן בפרק מרובה (עג:) כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב כו' (רשב"ם ב"ב קכט:).

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ה מהלכות עדות הלכה ג סמג לאוין ריג [טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יב וסי' נ"א סעיף ד ה]:

מד ב מיי' שם פ"כ הלכה ג סמג שם טוש"מ שם:

מה ג מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה יז:

מו ד מיי' פ"כ מהלכות עדות הלכה ג סמג עשין קי טוש"מ סי' לח:

מז ה ו מיי' שם פ"ה הלכה ג והלכה ד ה סמג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סימן לו סעיף א:

◆

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה אמר ר' יוסי. נ"ב ע"ל בתוס' סוף דף זה בד"ה בדיני: (ב) ד"ה לאסהודי וכו' וי"ל דסברא הוא דכיון: (ג) ד"ה שמואל וכו' דפרישית לעיל. נ"ב בד"ה א"ר יוסי: (ד) בא"ד דמקשינן שלשה לשנים לענין נמצא:

◆

רבינו חננאל

ואוקימ' למתני' בזמן שק' כולן כל אחד מהן העיד בתוך כדי דבור של חברו דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכאילו כולן בבת אחת העידו ואינן יכולים האחרונים לומר כי הראשונים הן שחייבוהו ואנחנו לא עשינו כלום: כיון ששנינו מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף ג' נמצא א' מהן קרוב או פסול כו'. ואקשינן אי הכי לא תתקיים עדות לעולם שהרי ההרוג מגיד עם העדים על ההורג והנה הוא קרוב א) מבטל העדות ויציל ההורג. ודחי' כגון שבא והכהו הכאת מות מאחוריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעידין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן ההורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אם יודו ינצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקימ' על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אם נמצא במעידי עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. מדחזינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמעינן] מינה דהילכתא כוותיה סבירא ליה. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איזו] דרך זו התראה ששנה שנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחזי אתיתו שמא שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונזדמן לכם וראיתם שזה הרג את זה או נזדמן לכם וראיתם שזה הלוה לזה כך וכך ממון אם כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש תיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנתוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן (אין) [און] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה ב) פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות ממון עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפסלא כשר כל כה עיקר וקי"ל כרבי שלא תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסג.) מילאהו בקרובים כשר ג) וכבר פירשנוהו במקומו:

א) נראה דצ"ל והנה הוא קרוב אצל עצמו יבטל העדות וכו'. ב) בריטב"א כ' שנראה מפי' ר"ח ז"ל כפי' הזה ול"ע: ג) דברי ר"ח אלו מובאים בחי' הרמב"ן ובר"ן: